

## Ocjena osnove kaznenoga zakona o zločinstvih i prestupcih za Hrvatsku.

Piše dr. Ivan Ružić.

(Nastavak.)

### POGLAVJE IV.

Dioničtvo. Ustanovljujuć pojam dioničtva je osnova veoma oprezno postupala, izjaviv dioničtvom jedino začetništvo i pripomoć dočim je od tuda pogodovanje kao samostalni delikt izključila. Podjednako je punim pravom izostavila pojam o supovodničtvu (sučiniteljstvu) u obće, koj može imati teoretičku vrijednost, nu je u praksi često povod raznim kontroverzama te također odnošaj izmed pomoćnika i činitelja pomućuje.<sup>127</sup> Napose pako nije se obazriela na različite forme supovodničtva, bilo to slučajno supovodništvo, kovarstvo ili bauda. Ustanoviti u zakonu takove pojmove bi bilo samo tada od potrebe, kada bi supovodništvo u obće ili pojedine forme istoga mogle uplivati na odmjerjenje kazni. A i ustanovljenje pojma o činitelju je suvišno, jer takav pojam „u svojoj obćenitosti u praksi nikada ni nedolazi, već samo u svom odnošaju napram pojedinom zločinu“.<sup>128</sup>

S obzirom na ono što je u ovoj ocjeni navedeno proti ustanovljenju pojma o pokušaju, pitati će se kako to da nije također ustanovljenju pojma o dioničtvu prigovoreno?

<sup>127</sup> Prisp. E. Ruhstraf, Über Mitthäterschaft und Beihilfe (Gerichtssaal, 1880., sv. III.); Dr. I. Glaser, Gesammelte kleinere Schriften, I., str. 159 i sl., str. 145: „Es ist der Wissenschaft bis jetzt nicht gelungen, die Merkmale der Urheberschaft und Beihilfe in einer Weise festzustellen, welche es der Praxis und der Gesetzgebung möglich gemacht hätte, eine deutlich erkennbare oder doch auch nur eine überwiegend anerkannte Gränzlinie zwischen beiden Gebieten zu ziehen“.

<sup>128</sup> Dr. R. E. John, l. c. str. 234.

Negledeć na veće suglasje znanosti kod pojma o dioničtvu nego li kod pokušaja, jesu više praktični razlozi, koji mogu sprijateljiti sa ustanovljenjem pojma o dioničtvu.

Ako nebi najme ustanove pojma o dioničtvu bilo, to bi zakonom samo to izrečeno bilo, kako se ima dioničtvo kazniti, odnosno da se ima kazniti, nu nebi bilo ustanovljeno čime se počini začetništvo, u čemu se sastoji pripomoć.

„Pošto se za oživotvorenje pojma o dioničtvu predpostavlja, da je zaista izvedeno po činitelju zločinsko djelo — pokušano ili dovršeno, — pošto se dokazani zločin u celom svojem razgranjenju previdjeti a pojam dioničtva kod dokazana zločina lasno previše razširiti može, to se opreznosti radi proti netemeljitom ustanovljenju dioničtva zahtjeva da se ondje, gdje se tvrdi da postoji začetništvo ili pripomoć, takodjer svakiput i ustanovi, kako se je začetništvo izvelo, čime je pomoć pružana.

Možebit neizvjestno jošter osjećanje, da je N. N. pomagač bio, ukazati će se tada, kada se mora ustanoviti kojim djelom je on pomoć pružio, ili kao netemeljito ili će nestati svake dvojbe da je pomoć pružena“. <sup>129</sup>

To su podjedno razlozi, koji su redaktora prve njemačke osnove unatoč po njemu posve dobro predvidjenih prigovora — na to sklonuli, da su bila u osnovi eksemplifikativno izbrojena djela začetništva.

Tu eksemplifikaciju pridržali su — izuzev ugarskoga svi noviji zakoni. Definicija začetništva u osnovi <sup>130</sup> neodgovara ipak obrazloženju njezinom, jer ona shvaća začetništvo u širem smislu, i razumjeva pod začetnikom ne samo onoga, koj je činitelja privolio na kažnjivo djelo po ovomu počinjeno (začetništvo u užem smislu, kao što ga motivi označuju), <sup>131</sup> već i onoga, koj je drugoga privolio da pruži zločinsku pripomoć što se prema

<sup>129</sup> Dr. R. E. John l. c. str. 242.

<sup>130</sup> „Tko je drugoga privolio, da izvede kažnjivo djelo“, je začetnik (§. 34. br. 1).

<sup>131</sup> „Začetnik jest onaj, koj je hotice u činitelju probudio odluku izvesti kažnjivo djelo“ (Obrazloženje, str. 157).

učinku ukazuje kao pripomoć (intelektualna pripomoć), u koliko ista nepotiče od samoga činitelja. <sup>132</sup>

Pošto začetnik proizvadja zločinsku nakanu u činitelju, a intelektualni pomoćnik samo utvrđuje već postojeću nakanu, <sup>133</sup> što je u §. 34. broj 2 osnove sa rieči: „tko je drugomu hotice sa vjetom pomagao“ takodjer i izraženo, to bi se u osnovi rieč „drugoga“ imala zamieniti sa rieči „činitelja“.

Nadalje nije ni izključenje pokušaja kod začetništva prema obrazloženju točno izraženo u osnovi, te bi s toga manje dvojbe izazvalo, kada bi se mjesto izraza „da izvede kaznjivo djelo“ postavio n. pr. ovakov: „na kaznjivo djelo po njemu počinjeno“, čime bi ujedno rečeno bilo da se začetništvo na konkretno (stanovito) kaznjivo djelo protezati mora. <sup>134</sup>

Osnova je pojam pripomoći previše razširila, označujuć i onoga pomagačem, „tko je unapred obećao, da će pomagati, kada bude kaznjivo djelo izvadjano ili već i izvedeno“.

Takovo obećanje bi moglo sačinjavati dapače i začetništvo. Neda se opravdati, da se već onaj kazni koj je pripomoć samo obećao, nu nije nje pružio, dočim nije kaznjiv onaj, koj je činitelja privolio na nepočinjeno kaznivo djelo, niti onaj, koj je od izvršenja kaznjiva djela odustao ili posljedak uklonio. Kaznjivost samo obećane pripomoći može do toga dovesti, da onaj, koj je

<sup>132</sup> Dr. A. Geyer, u Holtzendorff-ovom Handbuch d. deut. Strafrechts, II., str. 335.

<sup>133</sup> Dr. H. Hälschner u Gerichtssaal XXV., str. 81 i sl.; Dr. T. R. Schütze, l. c. str. 152, op. 5 i str. 159, op. 12.; Dr. A. Berner, Lehrbuch, str. 192. — A i u obrazloženju osnove str. 158 se veli: Nije kaznjiv kao začetnik onaj, koj samo učvrsti drugoga u stvorenoj jur odluci počiniti zločinstvo“. — Zakonik Toskanski ustanovljuje u čl. 50: „Se l' instigato ha commesso il delitto anche per motivi propri, non eccitati dallo instigatore, la pena di questo può discendere fino a quella d' un ausiliatore“. Prisp. takodjer talijansku osnovu Mancini-evu, čl. 71., §. 1., u svezi sa čl. 73, str. 1. — Glede belg. zak. vidi J. J. Haus, Principes généraux, br. 479.

<sup>134</sup> Dr. T. R. Schütze, l. c. str. 153. op. 12; Dr. J. Glaser, Gesammelte kleinere Schriften, I. str. 112: „Dieselbe Thätigkeit, ohne Zusammenhang mit einem concreten Verbrechen, müsste straflos bleiben“, i str. 113: „Daraus folgt der bekannte Satz, dass derjenige nicht als Anstifter angesehen werden kann, welcher einem Anderen zwar zur Verübung der That, aber nicht dazu bestimmen wollte, den diesem Verbrechen eigenthümlichen Dolus in sich aufzunehmen“.

obećao pripomoć, istu zaista i pruži, jer on zna da će na svaki način kažnjen biti. <sup>135</sup>

Obećana pomoć kod izvadjanja je samo tada podpora činitelju ako je pružena; izostane li, to se time može bit dapače i djelo bezuspješni.

Obećana pomoć nakon djela, nije u obće nikakova pripomoć, ona se ukazuje, kada je zaista pružena, samo kao pogođivanje. <sup>136</sup>

Nadalje bi moralo biti izrično u pojmu pripomoći označeno da krivnja pomagača zavisi od toga da on a ne ujedno i činitelj znade o naravi zločina, kod kojega je on naumio pomoć pružiti, <sup>137</sup> dočim se zla nakana (volja) i sama po sebi razumjeva. Prema tomu mogao bi glasiti §. 34. stavka 2: „tko je drugomu znajući za to savjetom“ itd.

Kao kaznjivosti dioničtva se osnova znatno udaljuje od metoda postojećega zakona. Dočim ovaj kazni začetnika strožije nego li činitelja, a pomagača — dakako sa nekim ublaženjem — jednako kao i činitelja, <sup>138</sup> sledi osnova većinu nazora, te obziruć se na individualne razloge kod odmjerjenja kazni postavila

<sup>135</sup> Dr. A. Geyer u Holtendorff-ovom Handbuch, II, str. 417; Dr. J. Glaser, Studien zum Entwurf, str. 125: „Unsere Praxis ist gewohnt, die vorausgeleistete Zusage der später zu gewährenden Hilfe sogar unter einem besonderen Namen hervorgehoben zu seben“.

<sup>136</sup> Dr. T. R. Schütze, l. c. str. 157, 161 i sl.; Dr. A. Geyer, l. c. IV. str. 170; i Jur. Blätter, 1875., str. 404.

<sup>137</sup> J. J. Haus, l. c. br. 445 i 455; Dr. F. C. Oppenhoff, l. c. str. 109; Dr. T. R. Schütze, l. c. str. 157 op. 6.

<sup>138</sup> Prema Bogišić-evom zborniku pravnih običaja (str. 598 i 599) smatra narod u Hrvatskoj pomagača jednako kaznjivim kao i činitelja (valjda pod uplivom postojećega kaznenoga zakona); samo u južnoj Dalmaciji, Hercegovini i Crnojgори „svaki pomagač glavnoga zločinca na mjestu priestupa kazni se kao i prvi — onaj koj je iz daljega pomagao izvršenje (dao pušku, načinio ključ itd.) kazni se takodjer, ali lakše nego glavni“. — Ovo me nehotice steća na analognu ustanovu inglezkoga prava, polag kojega je kod zločina prisutan pomagač (aiding) i poticatelj (abetting) — jedan i drugi „principals in the second degree“ — u obće jednako kaznjiv sa činiteljem („perpetrator“ ili „principal in the first degree“; M. Hale's Pleas of the Crown, 615, 617; J. F. Archbold's, Summary of the Law, 516); dočim se — neprisutni kod zločina dionici (accessaries before the fact) u obće blaže nego li činitelj kazne (I. F. Archbold, l. c. 520).

je začetnika u obće na jednaki stepen kaznjivosti sa činiteljem, a za pomagača je ustanovila onu istu kaznu, koju i za pokušaj.

Kada se začetnik kazniti ima kaznom, kojom zakon prieti djelu, na koje je on činitelja hotice privolio, to ne znači da ima začetnik u pojedinom slučaju trpiti uvijek onu kaznu koju i činitelj, već jedino da se ima proti začetniku uporabiti kazna iz istoga zakona kao i proti činitelju, tako da je u okviru toga zakona još uvijek slobodnoj razsudi sudca prepušćena krivnja obojice, te on prema različitosti slučajeva začetnika manje kazniti može nego li činitelja, i obratno.<sup>139</sup>

Obćenite ustanove o maksimumu i minimumu kazni kod pripomoći imale bi se izrično navesti isto tako kao i kod pokušaja, a ne naprosto uputiti na stavke kazni pokušaja, jer izmed pokušaja činitelja i pripomoći ka kaznjivom djelu drugoga nepostoji nikakova analogija niti u objektivnomu niti u subjektivnomu odnošaju.

„U objektivnomu, s toga ne, jer dovršenje i pokušaj jedan drugoga izključuju, nu ne dovršenje i pripomoć. A u subjektivnomu odnošaju s toga ne, jer je nakana, da promjena u vanjskom svijetu iz vlastitoga čina proizlazi, specifično različita od one, da ona promjena potiče iz tudjega čina.“<sup>140</sup>

Dalji dodatak, da će sud tim blaže kaznu odmjeriti, čim je dana ili obećana pripomoć manje djelovala na izvedenje djela“ je suvišan, jer je to kazna odmjerujuće pravilo, koje se samo po sebi razumjeva.

Načelo §. 36. je polag obrazloženja osnove na onaj slučaj ograničen, gdje se sama po sebi već utemeljena kaznjivost kojega djela povisuje ili umanjuje usljed osobnih svojstva

<sup>139</sup> Jur. Blätter, 1875., str. 404.

<sup>140</sup> Dr. L. Cohn, l. c. str. 678; Dr. T. R. Schütze, l. c. str. 160: „Es fehlt an jeglichem tertium comparationis. — Dort (bei Versuch) verschiedene Stufe einer Ausführungshandlung (quantitativ), hier (bei Hülffleistung) mehrere verschiedenartige verbr. Thätigkeiten (qualitativ); dort dieselbe Person, hier verschiedene; dort allerhöchstens der nächsthöhe Strafbetrag, hier in concreto Möglichkeit des gleichhohen oder gar höheren Strafmaßes für den Gehülfen, bei welchem strafmehrende Umstände vorliegen, die bei dem unterstützten Thäter fehlen“ etc.

ili odnošaja onoga, koj ga je počinio. To načelo dakle nije uporabljivo niti kada se radi o takovih momentih, od kojih je kaznjivost u obće uvjetovana, niti kada se za učin kaznjivoga djela predpostavlja sudjelovanje više osoba, n. pr. dvoženstvo, preljub, itd., a niti kada je kaznjivost izključena bilo to po obćenitih ustanovah glave II., bilo to uslied posebnih propisa II. diela. <sup>141</sup>

Kad bi se gori navedeno bezuvjetno izrečeno načelo §. 36. dosliedno izvelo, to bi dionik, n. pr. i kovač, koj je malodobniku izpod 12 godina napravio ključ, kojim će ovaj moći izvesti kradju, izbjegavao svakoj kazni, ako nebi činitelj poradi neubrojivosti kazniti se mogao. A da bi se, recimo onaj kovač kao „činitelj“ kazniti imao, <sup>142</sup> to se neda pomisliti. Uvažili se pako da mladost činiteljeva neodstranjuje njegovu neubrojnost a time i „kaznjivo djelo“ (§. 24. osnove) već samo kaznjivost, da osnova najme pod izrazom „kaznjivo djelo“ označuje koli kaznjivi toli i nekaznjivi <sup>143</sup> delikt, i da se kod dioničtva zahtjeva samo „stanovita množina zajednički djelujućih subjekta, ne pako množina zločinaca“, <sup>144</sup> to sliedi od tuda da neubrojnost činiteljeva neupliva na kaznjivost dionika. <sup>145</sup>

U ostalom najshodnije bi bilo ustanovu §. 36. „prepustiti doktrini, zdravom razumu prakse, te će dalje doći, nego li sa

<sup>141</sup> Sравни naprotiv: A. Blanche, Etudes sur le Code pénal, br. 23; Le Sellyer, Traité de la criminalité, sv. II., br. 685; J. J. Haus, l. c. br. 525—529; Em. Brusa, l. c. str. 25 ka čl. 61; Dr. A. Geyer, l. c. str. 358; i napose Dr. T. R. Schütze, l. c. str. 160 op. 18, str. 155 op. 24, i str. 146 op. br. 12: „Höchstpersönliche (rein — individuelle) Umstände, die Unzurechnungsfähigkeit . . . üben niemals Einfluss auf den anderen Theilnehmer, ob ihm bekannt oder nicht“.

<sup>142</sup> M. v Buri, Über Theilnahme am Verbrechen mit Beurtheilung von Th. Schütze: die nothwendige Theilnahme am Verbrechen, Gerichtssaal, 1870., str. 121 i sl.

<sup>143</sup> Dr. K. Binding, Die Normen und ihre Übertretung, sv. II., str. 469, op. 680: „Straflose strafbare Handlungen“.

<sup>144</sup> Dr. A. Geyer, l. c. sv. III. str. 324, sv. IV. str. 141; Dr. H. Meyer, Lehrbuch, str. 194; Dr. F. O. Schwarze, Commentar str. 142.

<sup>145</sup> Nepojmljivo mi je, kako Dr. S. Mayer (u Jur. Blätter, 1874. str. 607) ustanovu §. 52. cislajtanske osnove, analognu onoj §. 36. naše osnove, isto tako kao i (u Goldammer-ovom Archivu, 1879. sv. 4 i 5) ustanovu čl. 60 osnove Nizozemske, analognu §. 74. ugarskoga zakona, odobrava.

bezuovjajimi obćimi naćeli. Kontroveze i onako neizostanu ; pre-  
sjeći nje je zakonodavac samo tada ovlašten, kada je sjeguran,  
da mođe na njihovo mjesto postaviti istinito i pravedno rie-  
šenje".<sup>146</sup>

---

### **Počimlje li zastara pristojba, koje se neposredno platiti imadu, kao što zastara prava prvenstva po §. 141. za- kona o biljegovini i pravnoj pristojbi, tek dostavom platežnoga naloga u ruke pristojbi podvržene stranke?**

Po §. 19. zakona o biljegovini i pravnoj pristojbi smatra  
se pristojba, koja se neposredno platiti imade zastarjelom u roku  
od tri godine iza kako je nastala obveza plaćanja.<sup>1</sup>

Ta obveza plaćanja nastaje za stranku tekar dospjeloću  
pristojbe (actio nata), jer dok pristojba nije dospjela, netreba je  
stranka ni platiti.

Dospjelom postoje pako pristojbe za prenos imetka po  
§. 78. spomenutoga zakona sklopljenjem pristojbi podvrženoga  
pravnoga posla, pri čem se ali predpostavlja, da je ured za  
odmjerenje pristojbe za sklopljeni posao saznao, bud po §. 79.  
istoga zakona, bud drugim kojim načinom a da uzprkos tomu  
dotična pristojba niti je učerana niti odmjerena u roku od tri  
godine; jer po §. 1478. obć. gradj. zakona sastoji se najbitniji  
momenat zastare u nevršenju prava, koje se je po sebi već  
moglo vršiti.

Obstanak dospjelog prava dakle jošte nije dovoljan za po-  
četak zastare, nego treba da je i vršenje istoga moguće, što  
upravo biva priobćenjem pristojbi podvrženoga spisa.

Dok dakle erar ništa nezna o spisu, koji je pristojbi pod-

---

<sup>146</sup> Dr. A. F. Berner, Kritik, str. 64.

<sup>1</sup> Zakonski članak XV. od godine 1876. po kojem pristojbe zastare tek  
nakon pet godina neima valjanosti za hrv. slavonsku krajinu.